

Børnemosaikker

Et inspirationsmateriale
til pædagogisk arbejde
med børneperspektiver

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

Baggrund

Dette inspirationsmateriale er til jer, der arbejder med pædagogik, udvikling og evaluering i dagtilbud med udgangspunkt i børnenes perspektiver fx som pædagogisk personale, ledere, studerende og pædagogiske konsulenter. Materialet tilbyder en konkret og systematisk tilgang – Børnemosaikker – til at sætte fokus på, indsamle, analysere og bringe børnenes perspektiver i spil i praksis. Det indeholder også refleksionsspørgsmål, som I kan bruge undervejs i processen til sammen at blive klogere på børneperspektivsarbejdet. Både når det udfordrer, og når det er mere lige til. Børnemosaikker er dermed en konkret tilgang, I kan bruge i jeres arbejde med en reflekteret evalueringskultur.

Tilgangen Børnemosaikker er udarbejdet af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) på baggrund af projektet *Pædagogisk arbejde med børneperspektiver* (Schwartz, Detlefsen, & Clark, 2015). I projektet undersøger EVA sammen med fem daginstitutioner og børneperspektivsforskeren Alison Clark, hvordan forskningstilgangen *The Mosaic approach* kan tilpasses danske dagtilbud. De fem daginstitutioner er: Klemensker Børnehus (Klemensker), Børnehuset Hyldebjerg (Albertslund), Børnehuset Skatteøen (Rønne), Rådhushavens Børnehave (Stoholm) og Børnehaven Regnbuen (Brønshøj). Inspirationsmaterialet Børnemosaikker er desuden kvalificeret af en afprøvning blandt materialets målgrupper.

The Mosaic approach er udarbejdet af Alison Clark og Peter Moss. I Børnemosaikker er tilgangen tilpasset en dansk dagtilbudskontekst, hvor der er lagt yderligere vægt på børnenes indflydelse på valg af fokus, måder at udtrykke sig og mulige justeringer af praksis, ligesom der er indlagt en systematik til så vidt muligt at involvere alle dagtilbudets børn i børneperspektivsarbejdet.

Inspirationsmaterialet er udarbejdet under ledelse af senior-konsulent Laura Detlefsen og med deltagelse af kommunikationskonsulent Marie Louise Poulsen, konsulent Line Buer Bjerre samt juniorkonsulenterne Betty Lydolph Laursen og Stine Sofie Kiel.

Børnemosaikker - Et inspirationsmateriale til pædagogisk arbejde med børneperspektiver

© 2020 Danmarks Evalueringsinstitut
Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Design: BGRAPHIC
Illustration: Rumfang
Foto: Kamilla Bryndum, Mette Bendixsen
Tryk: Rosendahls

Publikationen er udgivet i elektronisk form på www.eva.dk og er trykt til eget forbrug. Publikationen kan ikke købes.

ISBN www: 978-87-7182-457-5
ISBN tryk: 978-87-7182-458-2

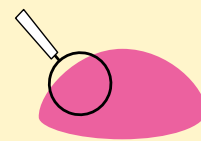
Indhold

3 Derfor kan I få glæde af at gå på systematisk opdagelse i børns perspektiver

5 Sådan kommer I godt i gang

8 Fokusøen Sådan vælger I fokus og fokusbørn

11 Indsamlingsøen Sådan indsamler I brikker til børnemosaikker

16 Analyseøen Sådan analyserer I de samlede børnemosaikker

19 Forandringsøen Sådan forandrer I praksis med afsæt i børnenes perspektiver

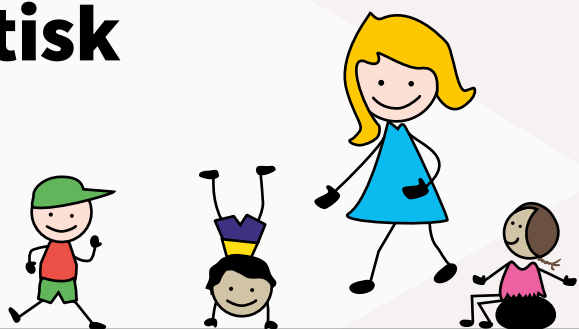
21 Erfaringsopsamlingsøen Sådan gør I det igen og endnu bedre

INDSTIK Børnemosaiktilgangen En ø-for-ø-guide

Derfor kan I få glæde af at gå på systematisk opdagelse i børns perspektiver

Børneperspektiver er omdrejningspunkt for den nordiske dagtilbudstradition, hvor det at være lydhør over for børnenes udtryk og initiativer er forankret i børnesynet og den pædagogiske praksis. Børnenes perspektiver står derfor også centralt i dagtilbudsloven, der understreger, at arbejdet med at fremme børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse skal tage udgangspunkt i et børneperspektiv (§ 7). Og det handler om langt mere end at spørge til børns holdninger og ønsker. Kernen i arbejdet med børneperspektiver er at være nysgerrigt undersøgende over for, hvordan børnene oplever deres hverdagsliv, systematisk og aktivt understøtte børn i at udtrykke deres oplevelser og lade børnenes perspektiver få betydning for, hvordan dagligdagen udfolder sig.

Der er mange gode grunde til at gå på systematisk opdagelse i børns oplevelser af hverdagen i dagtilbud. Undersøgelsen bag tilgangen Børnemosaikker peger bl.a. på, at:

- Børn har førstehåndsviden om, hvordan det er at være børn i dagtilbuddet, og ofte har steder, ting, rutiner, leg, aktiviteter og relationer en betydning for børnene, I som pædagogisk personale kun får indsigt i, hvis I går på opdagelse i børnenes egne perspektiver på hverdagen.
- Det gør en positiv forskel for børnene, når de oplever, at deres perspektiver er vigtige. Bl.a. øger det børnenes demokratiske dannelse, engagement og deltagelse i hverdagen, når det, de udtrykker, får indflydelse på udformningen af det pædagogiske læringsmiljø. Det kan også styrke børnenes selvtillid og handlekraft, at de oplever at blive set, lyttet til og taget alvorligt.

- Børneperspektivsarbejdet giver stor arbejdsglæde og ny energi, fordi arbejdet fremmer aha-oplevelser med tilhørende faglige refleksioner og dialoger, og fordi pædagogisk personale oplever, at det styrker børnenes trivsel, når det pædagogiske læringsmiljø forandres med afsæt i børnenes perspektiver. Når hverdagen bliver bedre for børnene, bliver den også bedre for personalet med færre konflikter og bedre samspil mellem børn og voksne.

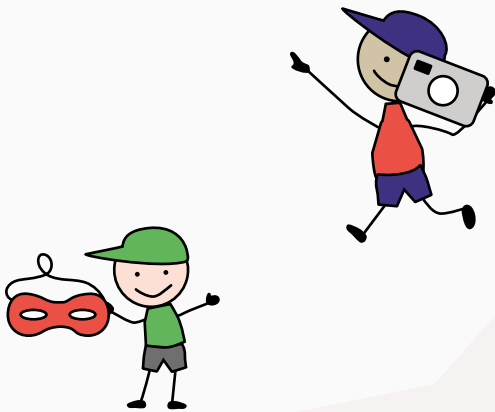
Billeder fra børneperspektivsarbejdet

Børnemosaikker kan styrke børns engagement

En pædagog var opmærksom på en vuggestuedreng, der sjældent talte eller smilte og kun deltog forsigtigt i leg. Hun var derfor nysgerrig på, hvad drengen egentlig var optaget af i dagtilbuddet. Da pædagogen gik på opdagelse i drengens perspektiver, lagde hun mærke til, han var interesseret i de vilde lege, som fx at gynge højt, prøve den store rutschebane og hurtigløb, men at han havde svært ved at komme ind i legen. Det kom bag på pædagogen, fordi hun troede, drengen var utryk ved den slags lege. Hun støttede ham nu i at deltage i de vildere bevægelseslege, og drengen lyste op og begyndte også selv at tage initiativ til legene. En dag så hun ham endda være med i en løbeleg, mens han grinede højtlydt for første gang.

Børnemosaikker kan give jer et mangfoldigt indblik i børns perspektiver

I kan bruge tilgangen Børnemosaikker til systematisk at indsamle børns perspektiver på deres hverdagsliv i dagtilbuddet for at få et mangfoldigt indblik i, hvad der er på spil for børnene, hvilket kan kvalificere jeres pædagogiske beslutninger. Når I arbejder med Børnemosaikker, går I på empatisk opdagelse i børnenes egne udtryk og oplevelser ud fra en særlig tilrettelagt proces og et sæt af etiske retningslinjer. I analyserer børnenes input ved at se på, hvad der kan ligge til grund for det, de udtrykker. Til sidst bruger I jeres indsigter til at skabe små, positive justeringer eller større forandringer i det pædagogiske læringsmiljø, og I ser på, hvilken betydning det har for børnene. Derved understøtter tilgangen Børnemosaikker fokus på udvikling af praksis i en systematisk evalueringskultur, som tager afsæt i børnenes perspektiver. Arbejdet med Børnemosaikker kræver pædagogisk opmærksomhed, men størstedelen af det kan gøres sammen med børnene som en naturlig del af hverdagen, når I i forvejen leger med, taler med og ser på børnene. Tilgangen tager altså ikke en masse tid fra jeres samvær med børnene, men giver anledning til sjove og anderledes oplevelser sammen med børnene.

Lovgrundlaget for at se og lytte til børn

1991

Børns ytringsfrihed skrives ind i FN's Børnekonvention, artikel 12 og 13. Barnet får ret til bl.a. at "videregive oplysninger og tanker af enhver art [...] gennem en hvilken som helst [...] udtryksmåde, barnet måtte vælge".

1998

Lov om social service formulerer, at "dagtilbuddene skal give børn mulighed for medbestemmelse og medansvar".

2004

Lov om pædagogiske læreplaner opfordrer til, at børnene inddrages i arbejdet med læreplanerne "under hensyn til FN-konventionen om Barnets rettigheder".

2006

Børnemiljøvurderingen i dagtilbudsloven indskærper, at børns oplevelser af børnemiljøet skal "inddrages under hensyntagen til børnenes alder og modenhed".

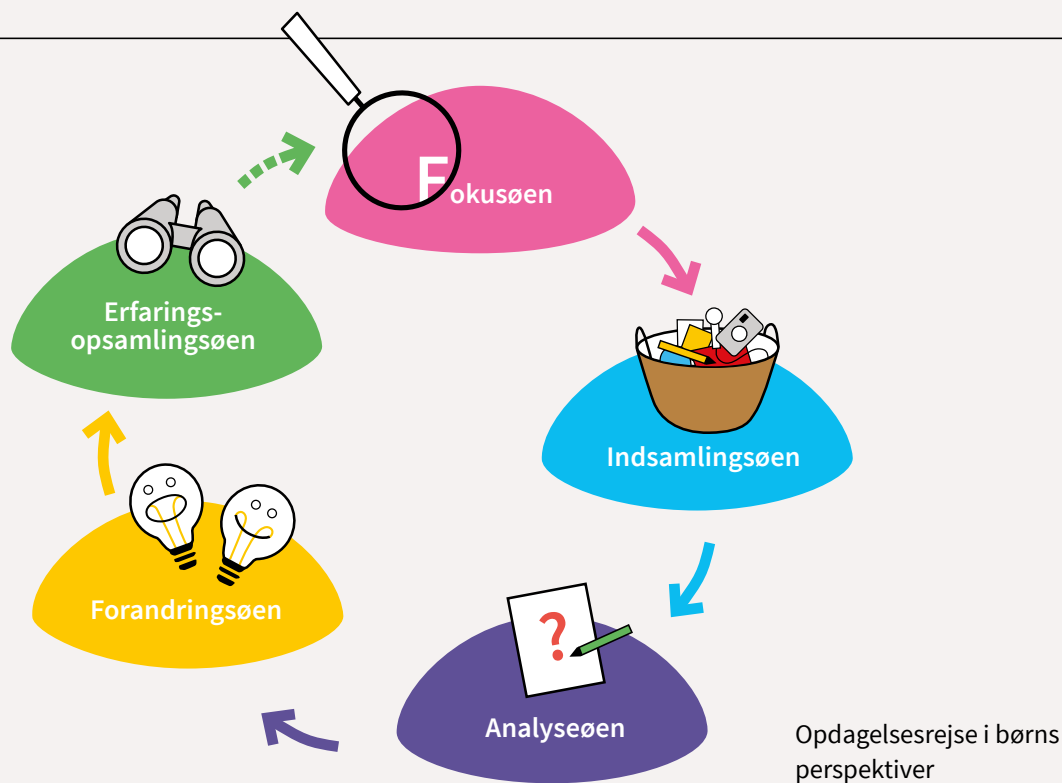
2007

Dagtilbudsloven slår fast, at børns perspektiver på børnemiljøet skal inddrages i evalueringen af de pædagogiske læreplaner, og at dagtilbud "skal give børn medbestemmelse, medansvar og forståelse for og oplevelse med demokrati".

2018

Den ny dagtilbudslov sætter børnenes perspektiver helt i front i formålsbeskrivelsen ved, at dagtilbud "skal fremme børns trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem trygge og pædagogiske læringsmiljøer, hvor legen er grundlæggende, og hvor der tages udgangspunkt i et børneperspektiv".

Sådan kommer I godt i gang

Tilgangen Børnemosaikker er en **opdagelsesrejse** i børns perspektiver! Rejsen består af fem destinationer – fokusøen, indsamlingsøen, analyseøen, forandringsøen og erfaringsopsamlingsøen, der samlet set udgør systematikken i børneperspektivarbejdet. På rejsen undersøger I sammen med børnene et udvalgt fokusområde fra hverdagen i dagtilbuddet.

Ø-rejsen skal inspirere og guide jer i børneperspektivarbejdet og er altså ikke en kronologisk manual. I stedet tilpasser I rejsen til jeres specifikke børnegruppe og dagtilbudshverdag. I vil derfor ofte bevæge jer frem og tilbage mellem øerne under rejsen. Før vi går i dybden med rejsens forskellige destinationer – altså øerne – er her et kort overblik over selve opdagelsesrejsen.

Hvordan kan I systematisk arbejde med børns perspektiver?

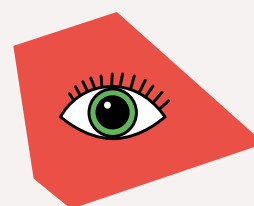
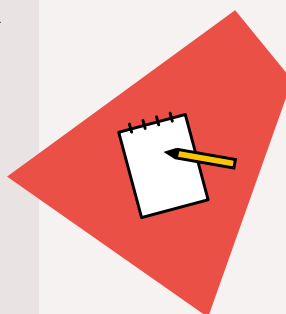
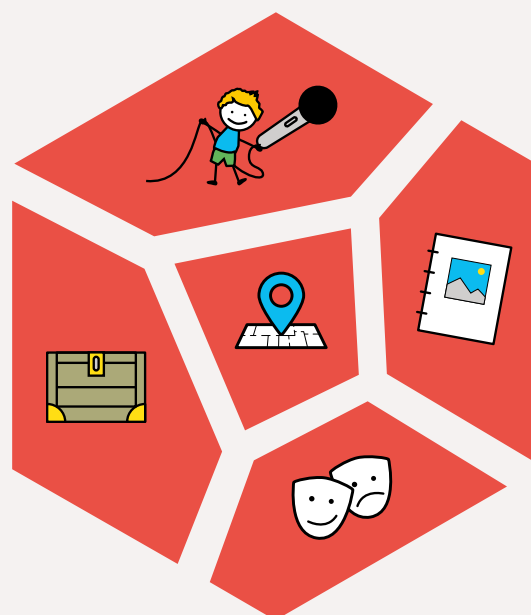
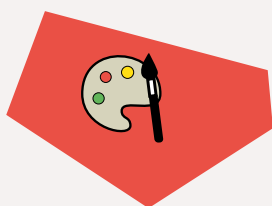
I starter med at rejse til **fokusøen** og udvælger et fokus og en række børn, I gerne vil tage på rejse med. Disse børn kalder vi for fokusbørn, da det er deres oplevelser, der i første omgang er i fokus i undersøgelsen.

Så rejser I videre til **indsamlingsøen**, hvor I sammen med hvert fokusbarn bruger forskellige metoder til at indsamle dets perspektiver på fokusområdet i form af mosaikbrikker.

På **analyseøen** analyserer I den dokumentation, børnene og I har indsamlet. Her samler I børnenes mosaikbrikker til børnemosaikker. Det vil sige, at I ser på tværs af alle børnenes forskellige perspektiver og udtryk, der til sammen giver jer et indtryk af, hvordan børnene oplever fokusområdet, og I afprøver og perspektiverer jeres analyser sammen med den større børnegruppe.

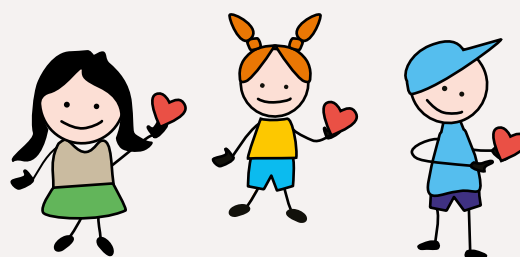
Så tager I til **forandringsøen**, hvor I sammen med børnene undersøger, hvordan de indsigter, I har fået, kan føre til meningsfulde justeringer af det pædagogiske læringsmiljø til gavn for børnene i dagtilbuddet. Bagefter afprøver I og gennemfører justeringerne i praksis.

Til sidst rejser I til **erfaringsopsamlingsøen**, hvor I ser tilbage på jeres samlede opdagelsesrejse. Er der noget, I med fordel kunne have gjort anderledes? I overvejer også, hvad de nye indsigter i børnenes oplevelser har peget på af nye mulige fokusområder, som I og børnene er blevet nysgerrige på at undersøge sammen – og så tager I på en ny opdagelsesrejse.

Hvad er en børnemosaik?

En børnemosaik er et mønster sammensat af mange forskellige brikker. Hver brik er et lille udsnit af børnenes perspektiver på et bestemt fokusområde. Brikkerne bliver til ved, at I inviterer børnene til at udtrykke sig om fokusområdet på forskellige måder – fx ved at tegne, tage fotos eller vise rundt i dagtilbuddet. Når I samler brikkerne og ser på tværs af børnenes forskellige udtryk, dannes der et mønster – en børnemosaik – der giver jer et mangfoldigt indblik i, hvad der er betydningsfuldt og på spil for børnene.

Etiske retningslinjer

Etik spiller en vigtig rolle i arbejdet med Børnemosaikker – ikke mindst for børnenes positive oplevelser med at give udtryk for deres perspektiver. I kan sikre etikken og kvalificere arbejdet med børneperspektiver ved løbende at forholde jer til disse etiske retningslinjer:

1. Vær opmærksom på, at I og barnet står i et ulige magtforhold, der kan påvirke barnets reaktioner, når I inviterer det til at udtrykke sine perspektiver. Det ulige magtforhold kan fx få barnet til at sige eller gøre ting, det tror forventes af det i en bestemt situation. Søg derfor at skabe et trygt rum, hvor barnet kan udtrykke sig drevet af egen motivation.
2. Respekter barnets fortrolige og private rum, som ikke partout skal være tilgængeligt for jer som pædagogisk personale, og som derfor heller ikke skal bruges til indsamling af dokumentation, hvis barnet ikke ønsker det. Det kan handle om tanker og følelser eller en god leg med nogle andre børn, som barnet ikke har lyst til at dele med eller indvie jer i.
3. Husk at holde fokus på barnets oplevelser fremfor at vurdere børnenes udtryk i indsamlingssituationen. Det handler om for en stund at slippe rollen som autoritet, der håndhæver regler og regulerer adfærd, fx ved at undlade at irettesætte, hvis et barn viser jer et stykke af det fælles legetøj i sin skuffe på trods af en aftale om, at det ikke må gemmes væk.
4. Vær nysgerrig på barnets oplevelser og lad jeres forforståelser blive udfordret. Ofte vil barnets perspektiver komme bag på jer, eller måske vil de endda være et kritisk blik på elementer af jeres praksis. Forhold jer derfor empatisk undersøgende til det, børnene udtrykker, og tag deres oplevelser alvorligt uden fastlåste forventninger til, hvad der er på spil for dem.
5. Gør jer umage med også at invitere de børn, der ikke af sig selv opsøger og aktivt kommunikerer med jer om fokusområdet, til at komme med deres perspektiver. Ellers kan deres oplevelser hurtigt blive glemt, og de risikerer ikke at få indflydelse på udformningen af hverdagen.

Tre måder at arbejde med børneperspektiver

Der er forskellige forståelser af, hvad børneperspektiver er. Derfor er der også forskellige måder at arbejde med børneperspektiver på, og de får betydning for, hvordan børnenes perspektiver bliver indsamlet, og i hvilken grad disse får indflydelse på hverdagen. I praksis vil I arbejde med børneperspektiver på forskellige måder i forskellige situationer, og måderne kan sagtens overlæppe hinanden.

Overordnet skelner vi mellem tre forskellige måder at arbejde med børneperspektiver. Afsættet for Børnemosaikker er *empatisk nysgerrighed*, som der ifølge erfaringer fra projektet bag tilgangen er et særligt stort potentiale i. De tre måder er:

Pædagogisk betragtning: I bruger jeres teori- og praksisviden om børns udvikling og interesser til at forstå, vurdere og tilrettelægge læringsmiljøet, så det imødekommer børnenes behov. Det kan fx ske ved at give et barn mulighed for at sidde lidt væk fra de andre børn til frokosten, fordi I vurderer, det har brug for ro til at spise. Fokus er på jeres erfaringer med og faglige viden om børn i kombination med observationer af børnene. Børnene inviteres ikke aktivt til at give udtryk for deres oplevelser.

Demokratisk involvering: I involverer børnene demokratisk ved på forskellige måder at invitere dem til at ytre deres holdninger og meninger og give dem muligheder

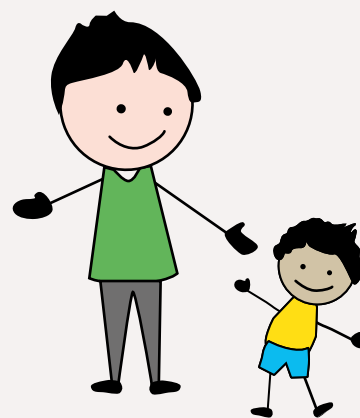
for at træffe valg i hverdagen. Det kan fx ske ved, at børnene til samling bliver spurgt om, hvilken fællesleg de vil lege, hvilket legetøj de kunne tænke sig bliver indkøbt, eller hvor morgendagens tur skal gå hen. Det giver dem bl.a. indflydelse på de ting, de omgiver sig med, og de aktiviteter de deltager i. Børnene er på den måde aktive i indsamlingen af deres perspektiver – oftest gennem talesproglige ytringer, der først og fremmest imødekommer de af de ældre børn, der foretrækker denne udtryksform. Fokus er på børns indflydelse gennem direkte ”valg”, mens der i mindre grad er fokus på, hvad der kan lægge til grund for deres ytringer.

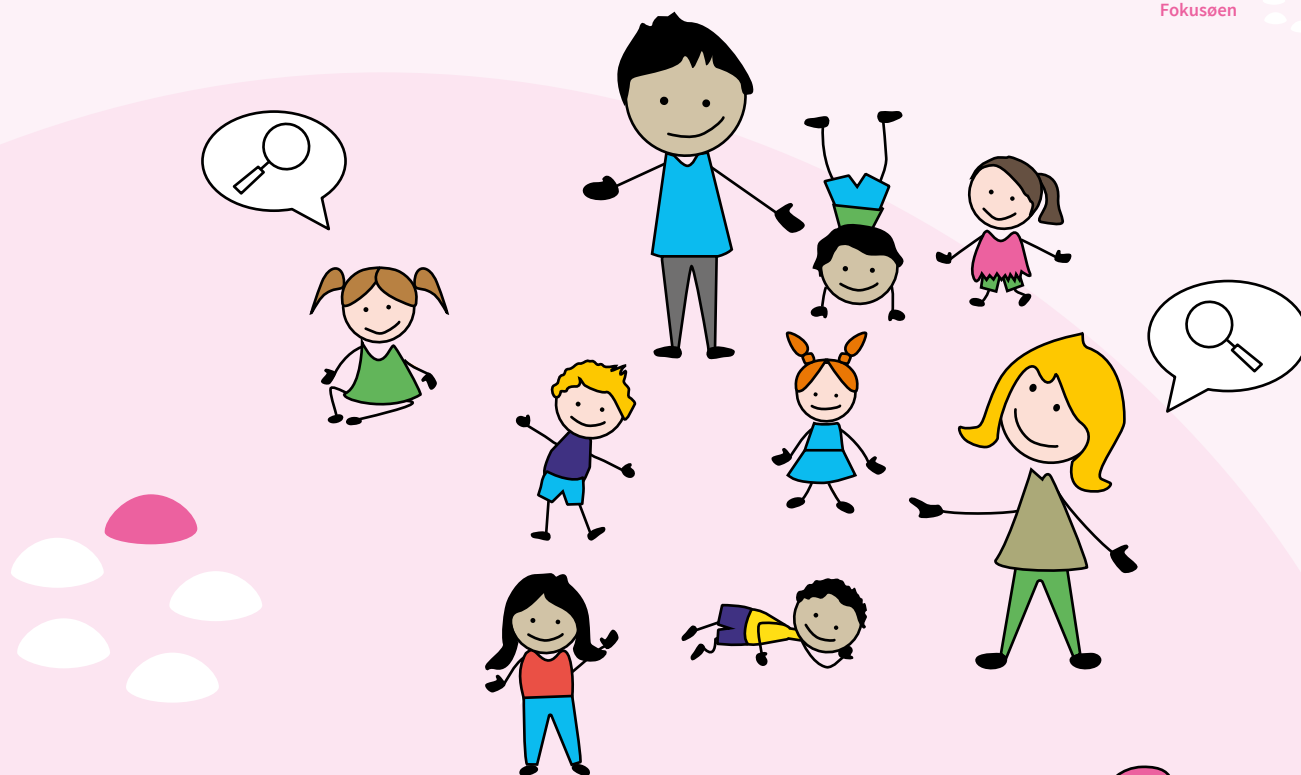
Empatisk nysgerrighed: I forholder jer nysgerrigt til børnenes oplevelser af hverdagen i dagtilbuddet og inviterer børnene til aktivt at udtrykke sig på måder, der er i overensstemmelse med deres foretrukne udtryksformer – ikke kun de talesproglige. Det giver plads til også de yngste børns perspektiver. Fokus er på at forstå børns oplevelser af hverdagen ved at tage et spadestik dybere og undersøge, hvad deres holdninger og ønsker kan være udtryk for og i det hele taget, hvordan det er at være barn i dagtilbuddet. Udover at blive inviteret til aktivt at give udtryk for deres oplevelser, kommer børnene også med input til analysen af deres perspektiver og er med til at afprøve og evaluere mulige forandringstiltag. Det giver dem indflydelse på den grundlæggende udformning af hverdagen.

Spørgsmål, I kan reflektere over, inden I begynder opdagelsesrejsen i børnenes perspektiver

- Hvad forstår I ved *børneperspektiver* i jeres praksis?
- Hvilke erfaringer har I med at indsamle, analysere og bringe børnenes perspektiver i spil?
- Hvis I tænker tilbage på den sidste måned, hvilke overraskende indsigter har I så fået om børnenes oplevelser i dagtilbuddet?
- Hvorfor vil I gerne blive klogere på børnenes perspektiver på hverdagen i dagtilbuddet?

Fokusøen

Sådan vælger I fokus og fokusbørn

Fokusøen er den første rejsedestination! Det er nu tid til at vælge det fokusområde, I gerne vil blive klogere på, og en række børn, som I gerne vil undersøge det sammen med.

Vælg et fokus

Det er ikke muligt på én gang at undersøge børnenes perspektiver på hele læringsmiljøet i dagtilbuddet. Derfor udvælger I noget bestemt, som I undersøger i dybden. I kan:

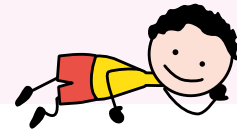
- Gå åbent til værks og lade børnene bestemme fokus ved at stille skarpt på, hvad de er optaget af i løbet af dagen – inde eller ude, i dagtilbuddet eller når I er på tur. Jo mere åbent jeres fokus er, jo mere har børnene mulighed for at rette opmærksomheden mod dét, som de er særligt optagede af.
- Tage udgangspunkt i jeres viden om og nysgerrighed på børnene. Er der steder på legepladsen, hvor de fleste børn altid opholder sig eller måske helt undgår? Er der samspil, som børnene er særligt optagede af eller måske fravælger, og hvad betyder det for deres deltagelse i leg og børnefællesskaber? Eller er der en aktivitet, som fx samling eller rytmik, børnene virker særligt glade for eller slet ikke er interesserede i?

- Vælg et fokusområde, I gerne vil evaluere eller forandre. Er der fx særlige situationer i løbet af dagen, såsom overgange, der ofte er kaotiske, eller hvor der opstår konflikter børnene imellem, og som I derfor gerne vil blive klogere på eller organisere anderledes?

Hvad end I har en åben tilgang eller et mere afgrænset fokus, så handler det om at få en nuanceret forståelse af, hvad der er på spil for børnene nu og her og over tid.

Udvælg fokusbørn

Vælg en række børn, I gerne vil undersøge jeres fokus sammen med i første omgang. Det er de børn, vi kalder for fokusbørn. Ligesom voksne deltager børn på forskellige måder i hverdagen, og de oplever deres omgivelser forskelligt. Børnenes oplevelser er samtidig afhængige af fx tidspunkt på dagen, og hvem barnet er sammen med. Derfor er det interessant at vælge fokusbørn, der deltager på forskellige tidspunkter, på forskellige måder og sammen med forskellige børn og voksne i hverdagens samspil, rutiner, leg og aktiviteter. Hvis I undersøger børnenes oplevelser på legepladsen, kan I fx både undersøge, hvordan det er at være et barn i dagtilbuddet,

der holder sig tæt til de voksne, og et barn der løber afsted på egen hånd eller sammen med andre børn og indtager alle krinkelkroge. På den måde får I varierede indblik i børnenes oplevelser af legepladsen.

Det kan styrke børnenes selvværd og handlekraft, når I viser interesse for deres forskellige perspektiver og tillægger dem betydning, og det kan give børnene mere mod på fremadrettet at udtrykke sig om deres tanker, følelser og behov. Alle børn har derfor gavn af, at deres perspektiver bliver undersøgt og inddraget i udformningen af hverdagen, og I kan med fordel stræbe efter, at hele børnegruppen over tid bliver inviteret til at være fokusbørn. Nogle børn vil imidlertid have særlig gavn af at blive set og lyttet til. Det gælder de børn, der ikke af sig selv er opsøgende og giver udtryk for deres oplevelser i det daglige, samt de børn, der kan være i en udsat position i børnefællesskabet, fx fordi de har gentagne negative interaktioner med de andre børn.

Billeder fra børneperspektivsarbejdet

Børnemosaikker kan styrke børnenes selvtillid og handlekraft

En børnehavepige blev af en pædagog inviteret til at være fokusbarn. Hun gjorde almindeligvis ikke opmærksom på sig selv. Under den første indsamling af pigens perspektiver tegnede hun helt forsigtige streger på papiret og hviskede, når hun sagde noget, men senere i forløbet talte hun højere og tegnede tydelige streger. En dag gik hun ud på legepladsen og kravlede op på det højeste sted og råbte højt: "Halløj alle sammen – her er jeg!" Vi kender ikke den direkte forbindelse, men der skete noget med hendes selvtillid i den periode, hvor pædagogen gik på systematisk opdagelse i hendes perspektiver.

Forhold jer til jeres forforståelser af, hvad der er på spil for børnene

Som voksne kan vi tro, at vi ved, hvad der er på spil for børnene. Men hvis vi virkelig vil blive klogere på børnenes oplevelser, er vi nødt til at sætte parentes om egne forventninger til og forståelser af, hvad børnene er optagede af. Skriv derfor allerede fra starten ned, hvordan I tror, at jeres fokusbørn oplever det fokusområde, I gerne vil blive klogere på, og forhold jer løbende til, hvordan børnenes perspektiver svarer til jeres forventninger. Når I hele tiden er bevidste om egne forforståelser, kan I bedre undgå, at de forstyrrer eller fastlåser jeres blik på børnene og i stedet lade børnenes egne perspektiver få forrang.

Billeder fra børneperspektivsarbejdet

Børnenes perspektiver udfordrer forforståelser

En dreng, der lige var flyttet stue, da han skiftede fra mellemgruppen til storegruppen, blev inviteret til at tage fotos af alt det, han syntes var sjovt i børnehaven. Med det samme gik han ud af sin nuværende stue og spurgte pædagogen: "Kommer du?" Så viste han hende ned til sin gamle stue lidt længere henne ad gangen. Det kom fuldstændigt bag på pædagogen, der havde regnet med, at han fx ville tage fotos af de biler, hun havde observeret, han ofte legede med. Hun vidste slet ikke, at han fortsat følte et så stort tilhørsforhold til sin tidligere stue.

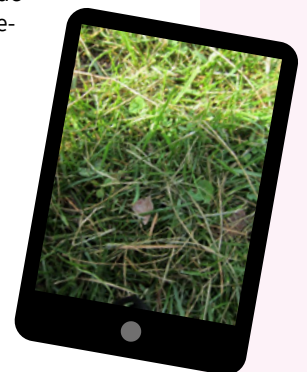
Billeder fra børneperspektivsarbejdet

Børnenes perspektiver overrasker

Dette foto blev taget af et vuggestuebarn på ca. 2,5 år. Hans pædagog spurgte ham, om han kunne tænkte sig at tage fotos af alt det, han godt kan lide i vuggestuen. Det ville han gerne, og han tog bl.a. dette foto på legepladsen. Hvad tænker I, han tog et billede af?

Da hans pædagog spurgte, hvad han har taget et billede af, sagde han til hende: "Det er dig – du er bare lige gået!" Pædagogen havde nemlig lige flyttet sig fra stedet på legepladsen, hvor han havde taget fotoet.

Fortællingen om dette foto viser på den ene side, at barnet sætter pris på sit samvær med pædagogen, når han er i vuggestue. På den anden side viser det, at det er svært at vide, hvad børn har fotograferet eller på andre måder udtrykt sig om, hvis ikke vi forholder os nysgerrigt til det, de udtrykker – og hvorfor de gør det.

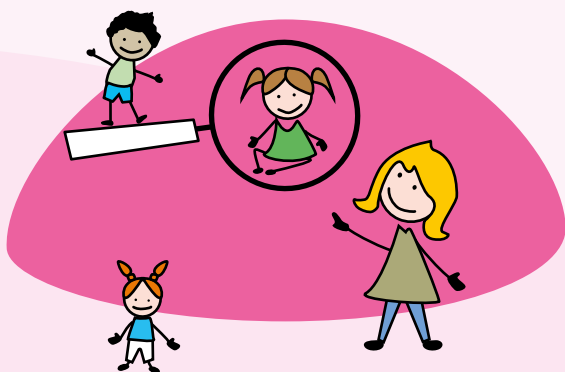

Hvordan inviterer I børnene til at deltage?

Når I inviterer børnene til at byde ind med deres perspektiver, så gør det så konkret som muligt og forvent ikke, at de kan overskue at få information om hele opdagelsesrejsen på en gang, eller at børnene nødvendigvis kan overskue konsekvenser af at sige ja eller nej tak til at deltage.

I kan lægge ud med at spørge, om de har lyst til at være med til at vise jer eller fortælle jer om, hvad de godt lide eller synes er sjovt ved legepladsen, måltidet eller i det hele taget i dagplejen, vuggestuen eller børnehaven. For de yngste børn kan det være nemmere at få vist tingene. Når I skal i gang med indsamlingen af deres perspektiver, kan det fx ske ved at tilbyde barnet et kamera og vise, hvordan man tager fotos og så afvente, om barnet tager imod invitationen.

At barnet tager imod jeres invitation til at komme med sine perspektiver på et særligt fokus er dog kun et første skridt – både for de yngste og de større børn. Næste skridt er hele tiden at have øje for, hvornår og hvordan barnet virker motiveret for at deltage. Det kan også være, at et barn helt mister motivationen for at deltage, og at et andet barn først har afvist at være med, men senere får lyst til at deltage, når de andre børn også deltager. I begge tilfælde er det vigtigt at give barnet mulighed for at vælge om.

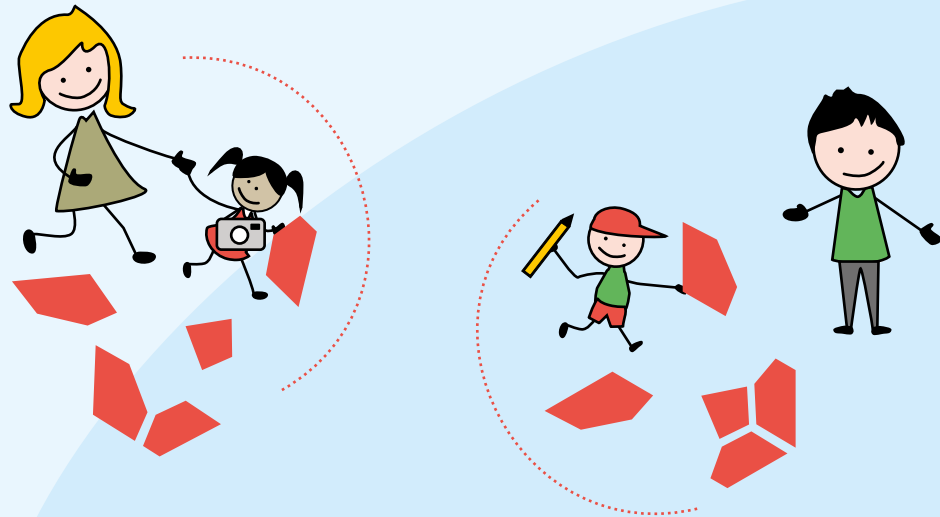
Sæt jer ind i regler for håndtering af persondata og involvér forældrene

Når I indsamler dokumentation om børns oplevelser af hverdagen i dagtilbud, kan nogle af de data være persondata. Persondata er alle slags data, der kan forbindes til en person, såsom navn, cpr-nummer eller et foto. Tjek med jeres leder, hvordan I i netop jeres institution og kommune håndterer persondata om barnet. Det kan f.eks. være nødvendigt at indhente generelle tilladelser fra forældre til, at fokusbørnene og den større børnegruppe bliver fotograferet eller filmet, og at materialerne bliver anvendt og opbevaret. Uanset hvilke regler der gælder i jeres dagtilbud, er det en god idé at orientere forældrene om, hvad arbejdet med Børnemosaikker indebærer, og hvad formålet med arbejdet er – og give dem mulighed for at spørge nærmere ind til forløbet både ved dets begyndelse og undervejs i forløbet eller netop på deres barns vegne helt at takke nej til deltagelse.

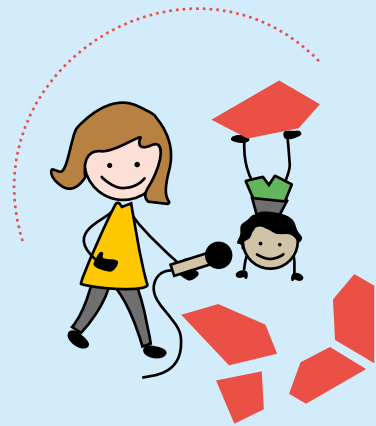
Spørgsmål, I kan reflektere over, når I vælger fokus og fokusbørn

- Hvilke fokusområder synes I, det kunne være spændende at gå på opdagelse i? Hvad virker børnene selv interesserede i at udtrykke sig om?
- Hvilke børn vil I invitere til at være fokusbørn og hvorfor?
- Hvordan tror I, at fokusbørnene oplever det valgte fokusområde?
- Hvad forventer I, at arbejdet med fokusområdet vil resultere i?

Indsamlingsøen

Sådan indsamler I brikker til børnemosaikker

I har nu valgt både et fokus og nogle fokusbørn, og I er rejst videre til indsamlingsøen, som er jeres anden destination. På øen indsamler I små udsnit af børnenes oplevelser af fokusområdet ved hjælp af forskellige metoder. Det er dét, vi kalder *mosaikbrikker*.

Hvordan indsamler I børneperspektiver?

Det afhænger af børnene og fokusområdet, hvilke indsamlingsmetoder det giver bedst mening at bruge. Nogle børn er optagede af at tegne, male eller bygge med modellervoks – andre vil hellere kommunikere (med eller uden ord) om fotos fra dagtilbuddet eller vise jer rundt til de steder, hvor de godt kan lide at lege. Lad børnene føre an og afstem løbende med dem om, hvilke indsamlingsmetoder de er mest motiverede for at udtrykke sig igennem.

Indsaml gerne flere forskellige mosaikbrikker sammen med hvert fokusbarn. Når I bruger flere indsamlingsmetoder, vil I få et mere mangfoldigt indblik i børnenes oplevelser af hverdagen i dagtilbuddet. Jo flere brikker I og barnet samler, jo flere indtryk får I – og jo klogere bliver I på barnets forskellige perspektiver på fokusområdet.

Observation af børnene og samtaler med de børn, der har et udviklet talesprog, er en del af alle indsamlingsmetoderne. I materialet er de imidlertid også beskrevet selvstændigt til inspiration.

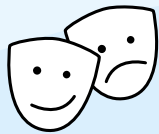
Skab overblik over indsamlingen ved fx at have en mappe, opslagstavle, planche eller lignende, hvor I kan holde styr på de brikker, I har indsamlet, og jeres refleksioner over det, I ser og hører.

9 metoder til at indsamle børneperspektiver

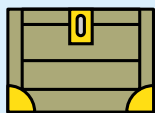
Rundvisning med barnet som guide

Lad barnet vise rundt og fortælle om de steder, der er betydningsfulde for det. Spørg undervejs evt. ind til barnets oplevelser, fx hvad det laver med hvem, hvilket legetøj og ting barnet leger med, og hvornår på dagen det sker. Tag også gerne flere børn med på turen, så længe det er fokusbarnet, der sætter kursen. Det er en god idé at prøve at placere sig dér, hvor barnet har været, og bruge sine sanser til at prøve at forstå, hvad barnet oplever.

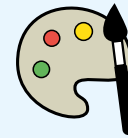
Rolleleg

Leg de situationer, der er fokus på, fx måltidet eller puttestunden. Lad barnet styre rollelegen og følg dets initiativer til, hvad der skal ske, og hvad I skal gøre i legen. Det giver indsigt i barnets interesser og i de regler og logikker, som barnet forstår verden ud fra – som fx at skulle vente på tur til håndvask inden frokost. Dukker eller andre rekvisitter kan indgå i rollelegen.

Skattekasse

Lad barnet eller børnene lægge ting, der betyder meget for det eller dem, i en skattekasse. Skattekisten skal være tilgængelig for børnene over længere tid og stå et sted, de kan komme til, så de selv kan lægge ting i kisten og se, hvad der ellers ligger dernede. Når børnene kommer med ting, så er det ikke så meget tingene i sig selv, der er spændende, men nærmere hvad tingene betyder for børnene, og hvad de fortæller eller viser, at de bruger dem til.

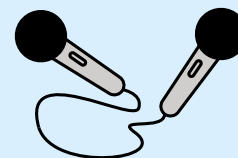
Kreative udtryksformer

Inviter barnet til at tegne, male eller ligefrem bygge det, som barnet finder godt eller sjovt ved fokusområdet. Lad barnet vælge mellem forskellige materialer – fx papir, lærred, maling, modellervoks, pap osv. Barnet kan herigennem udtrykke, hvor det kan lide at være, og hvad det kan lide at lave med hvilke ting og sammen med hvem.

Interview med barnet

Under interview eller samtaler med barnet om fokusområdet handler det om at give barnet tid og plads til at svare og om ikke at stille for mange spørgsmål ad gangen. Det handler også om at stille de rigtige spørgsmål – nemlig de spørgsmål, der lægger op til barnets fortællinger og beskrivelser af sin hverdag. Undgå derimod spørgsmål, der lægger op til ja-eller nej-svar, da de kan lukke ned for samtalen. I kan starte med at spørge åbent: "Vil du fortælle mig om det billede, du har taget?", og så spørge nysgerrigt ind til det, barnet fortæller. Det kan fx ske ved at sige: "Fortæl noget mere om det" eller ved at spørge: "Hvad skete der så?"

Interview med betydningsfulde personer i barnets liv

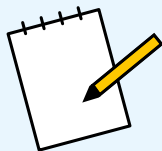
I kan også få forældres, barnets søskendes eller deres venners blik på, hvad barnet er optaget af og oplever i dagtilbuddet for derved at berige eksisterende forståelser af, hvad der er på spil for barnet. I kan fx invitere dem til at bidrage med deres perspektiver på, hvad barnet godt kan lide ved fokusområdet. Husk samtidig at undersøge de andre børns oplevelser af fokusområdet, så de også føler, at deres egne erfaringer er vigtige.

Observation

Det er også muligt at få indblik i, hvad barnet er optaget af ved at observere dets nonverbale kommunikation. I kan fx lægge mærke til:

- Barnets ansigtsmimik: Hvilken sindstilstand udtrykker det?
- Barnets blik: Hvad retter barnet sin opmærksomhed mod med øjnene?
- Kroppens rettedhed: Hvad bevæger barnet sig hen imod, og hvad eller hvem rækker barnet ud efter eller vender ryggen til?
- Barnets gestik: Hvilke fagter gør barnet brug af og hvornår?

Registrering af barnets brug af steder og rum

Notér, hvor barnet rent fysisk befinder sig og bevæger sig hen, hvad det gør med hvem, med hvilke ting og på hvilke tidspunkter af dagen. Registrer fx barnets bevægelsesrute på et kort over institutionen, og noter med tidsintervaller, hvor barnet befinder sig. Det giver bl.a. et nøgternt indblik i steder og rum, hvor barnet kommer og ikke kommer. Det vil måske blive synligt, hvorvidt der er mønstre i barnets bevægelser, og det vil blive mere klart, hvad der er betydningsfuldt for barnet.

Fotos

Lad barnet tage fotos af det, der i forhold til fokusområdet er særligt vigtigt for barnet. Udskriv billederne, lad barnet udvælge de vigtigste og hæng dem i fællesskab med barnet op på væggen eller klæb dem fast på gulvet. Se og lyt efter, hvilke fotos barnet er særligt optaget af. Barnet kan også vælge at lave en fotobog, hvor I kan tilføje barnets tegninger og noter om, hvad det har udtrykt, hvis barnet også synes, det er en god idé. Erfaringer viser, at uanset alder vil de fleste børn ofte tage imod invitationen til at tage billeder, så snart de bliver vist hvordan.

Lad børnene være aktivt deltagende i indsamlingen af deres perspektiver

Vær opmærksom på, at I ikke udelukkende vælger indsamlingsmetoder, hvor barnet ikke er aktivt deltagende i indsamlingsprocessen – som fx ved registrering af barnets brug af steder og rum. Det er vigtigt, fordi børnene ved bedst selv, hvordan det er at være børn i dagtilbuddet. Desuden kan det at blive set og hørt både give børnene selvtilid og handlekraft samt styrke deres engagement og deltagelse i hverdagens rutiner, leg, aktiviteter og samspil.

Se på sammenhænge mellem mennesker, steder, ting, tidspunkter og aktiviteter

Når I indsamler børneperspektivdata, kan I med fordel rette jeres opmærksomhed mod sammenhænge mellem *mennesker* (børn og voksne), *steder, ting, tidspunkter og aktiviteter*. Aktiviteter dækker både over børns leg, rutinesituationer og vokseninitierede pædagogiske aktiviteter. De fem kategorier giver jer mulighed for at stille skarpt på et lille udsnit af alt det, børnene oplever i dagtilbuddet. Når I ser efter og kommunikerer med børnene om, hvor de gode steder at lege på legepladsen er, retter I også jeres fokus mod, *hvad* det er sjovt at lege og med *hvilke* ting, *hvornår* på dagen legen er sjov, og hvem det er sjovt at lege sammen med. På analyseøen – som I rejser til efter indsamlingen – arbejder I videre med at analysere disse sammenhænge for at få et mangfoldigt indblik i, hvad der er på spil for børnene.

Billeder fra børneperspektivarbejdet

Hvad er barnet egentligt optaget af?

En pædagog ville gerne blive klogere på vuggestuebørnenes brug af det store fællesrum og inviterede derfor en dreng på to år til at tage billeder af ting og steder i fællesrummet, der var vigtige for ham. Drengen pegede kameraet mod dørkarmen, og fordi han ikke tidligere havde prøvet at tage billeder, ville pædagogen hjælpe ham. Hun førte derfor drengens hånd med kameraet hen imod pudrummet, der kunne ses gennem døråbningen. Drengen tog et foto af pudrummet, men da han skulle tage næste billede, pegede han igen kameraet mod dørkarmen. Det fik pædagogen til at tænke: "Måske er det slet ikke pudrummet, han er optaget af? Og hvad er det egentlig med den dør, der er så vigtigt?" Pædagogen satte sig for at observere, hvad der var på færde med døren. Det viste sig, at døråbningen også var det sted, hvor forældrene viste sig først, når de hentede deres børn. Når den første forælder viste sig, bevægede alle børnene sig hen mod døren. Det afbrød de samspil, børnene havde med hinanden og de voksne, og det fik pædagogen til at drøfte med sine kollegaer, om der kunne være bedre måder at organisere afhentningen på.

Lad børnene føre an

For at få adgang til børnenes perspektiver må I træde et skridt tilbage og lade børnene føre an. Det handler om at have tillid til, at børnene er optagede af noget bestemt, og at der er en mening med, hvad de gør og siger. Når et helt lille barn, som måske endnu ikke har et udviklet talesprog, fx tager billeder af ting, som barnet er optaget af på legepladsen, så følg dets tempo og lad det fordybe sig i småstenene for enden af rutsjebanen. Måske er det netop dér, barnet ofte har en god leg med andre børn?

Det samme gør sig gældende i valget af indsamlingsmetoder. Viser det sig fx, at fokusbarnet ikke er optaget af at tegne, men langt hellere vil vise jer de gode steder at lege ude i garderoben eller på nabostuen, så griб endelig den indsamlingsmetode i stedet. Eller oplever I, at barnet gerne vil have jer med rundt eller hellere vil tage fotos alene? I kan ikke altid vide det på forhånd – ligesom det for barnet kan være forskelligt fra den ene dag til den anden. Derfor må I lade børnene føre an og afstemme indsamlingsprocessen med deres motivation for deltagelse.

Billeder fra børneperspektivarbejdet

Et skattekort bliver til en mosaikbrik

En pædagog sad på legepladsen for at få et overblik over fokusbørnenes brug af stedet. Hun registrerede derfor deres bevægelser, fx hvor de bevægede sig til og fra, hvem de legede med, og hvad de legede. Et af fokusbørnene gik hen til pædagogen og spurgte, hvad hun lavede. Hun fortalte, at hun satte krydser, dér hvor de legede, og han udbrød: "Jamen, det er jo et skattekort!" Det endte med, at pædagogen sammen med fokusbørnene og andre børn brugte kortet som et skattekort og besøgte alle de steder på legepladsen, der på kortet var markeret med et kryds. Pædagogen improviserede altså og greb barnets motivation for at deltage i dokumentationsindsamlingen.

Husk på, det er børnenes oplevelser frem for kunnen, I undersøger

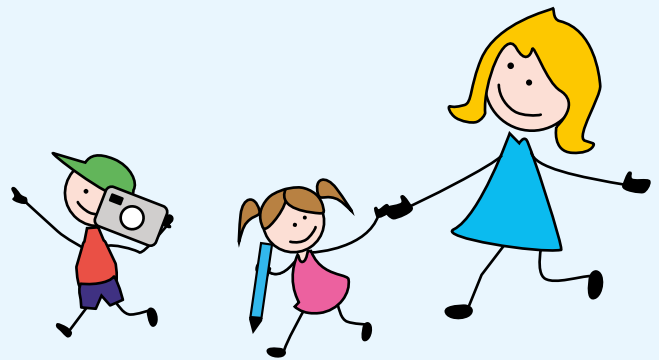
I arbejdet med børneperspektiver er formålet ikke at vurdere barnets evner eller kunnen: Det er ikke vigtigt, om barnets talesprog eller den måde, det tegner på, er alderssvarende. Det vigtige er, at I får et kig ind i barnets verden ved at give det mulighed for at vise og fortælle, hvad det oplever som værdifuldt. Derfor er det også vigtigt, at I forsøger at parkere og udfordre jeres forforståelser af, hvem barnet er, og hvad det kan. På den måde kan I lade barnets perspektiver – frem for kunnen – træde i forgrunden.

Billeder fra børneperspektivsarbejdet

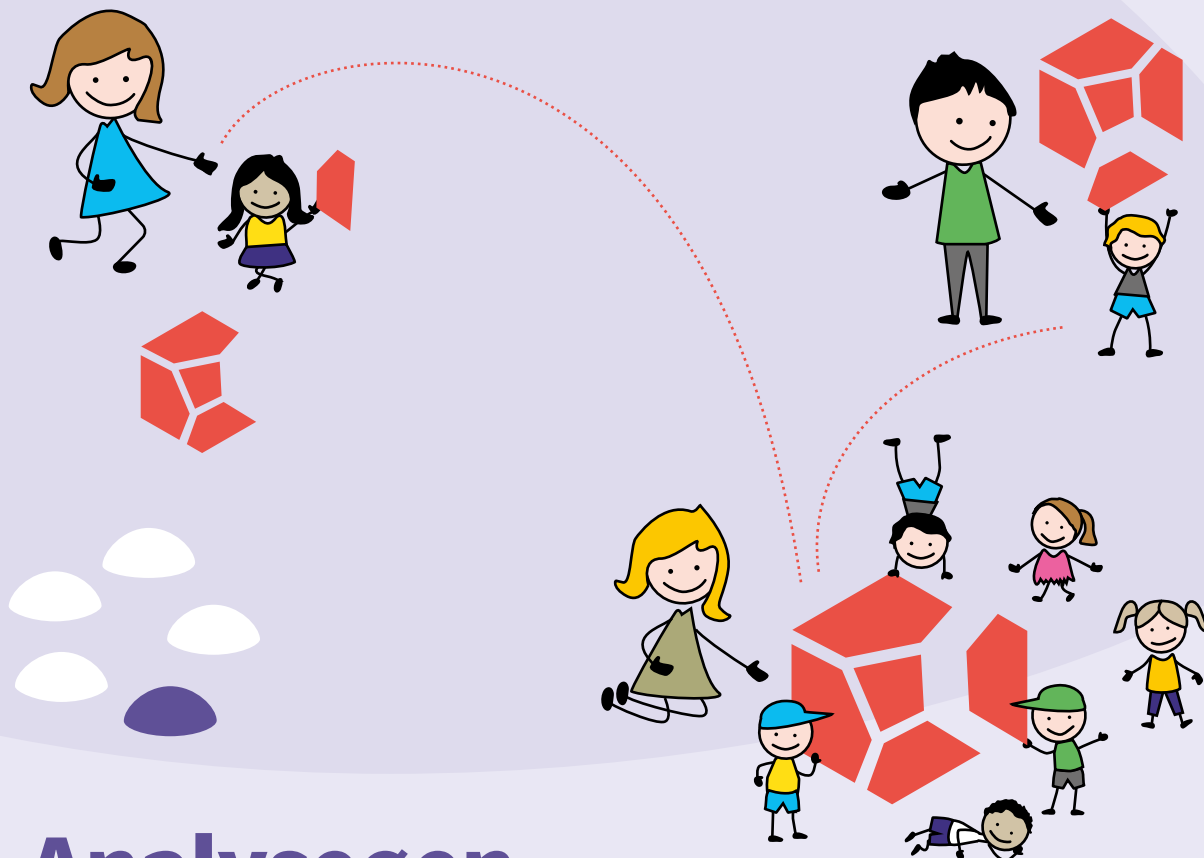
Barnet, der gav sig god tid og fik en masse oplevelser ud af det!

En vuggestuepædagog havde i længere tid været bekymret for et barns motorik, fordi barnet altid sakkede bagud, når de var af sted på tur. Da hun gik på opdagelse i pigens oplevelser under en gåtur, blev pædagogen opmærksom på, at hun var optaget af alle blomsterne i vejkanterne. Hver gang barnet snusede og rørte ved blomsterne, var hun jo nødt til at standse. Det førte til, at nogle af de andre børn, der var med på turen, løb tilbage til pigen for at se og røre ved blomsterne sammen med hende, og de plukkede nogle af blomsterne, grinede og tog hinanden i hånden og fortsatte gåturen sammen. Pigen tog undervejs fotos af bl.a. blomsterne, en myre, der kravlede på kantstenen, og de andre børn. Pædagogen fik på den måde et mere mangfoldigt indblik i, hvad der var på spil for pigen – og børnegruppen – på gåturen. Faktisk var der mange fordele ved at give sig god tid.

Spørgsmål, I kan reflektere over, når I indsamler børnemosaikker

- Hvordan ved I, om børnene er motiverede for at deltage i indsamlingen af deres perspektiver?
- Hvordan vælger I indsamlingsmetoder, som børnene er optagede af at udtrykke sig igennem?
- Hvad er jeres erfaringer med at lade børnene føre an, når I gerne vil blive klogere på deres oplevelser af hverdagen og på, hvad der fungerer godt og mindre godt set fra børnenes perspektiver?
- Hvilken planlægning kan understøtte, at I sammen med børnene får indsamlet deres perspektiver på fokusområdet?

Analyseøen

Sådan analyserer I de samlede børnemosaikker

I er nu ankommet til analyseøen. Her går I på opdagelse i, hvad børnenes perspektiver samlet set fortæller om fokusområdet – først sammen med jeres kollegaer og bagefter sammen med børnene. Analysen handler om at ordne og samle alle de enkelte mosaikbrikker til børnemosaikker for at se, hvilke mønstre der danner sig, og fortolke hvad de er udtryk for.

Rejsen rundt på analyseøen kan med fordel tage udgangspunkt i tre trin:

Trin 1

Saml hvert fokusbarns børnemosaik

Hver mosaikbrik fortæller en historie i sig selv, men når I samler hvert barns mosaikbrikker til en børnemosaik, dukker der nye indsigter frem. I kan samle fokusbørnenes børnemosaikker

enkeltvist ved fx at lave en planche med fokusområdet og fokusbarnet i midten. Rundt om placerer I alle barnets mosaikbrikker. Det kan være en tegning, et foto af barnets skat fra skattekisten eller en oversigt med jeres registreringer af barnets bevægelser på stuen. Tal sammen om og noter ned, hvilke indsigter brikkerne hver for sig og samlet set peger på, når I kigger på dem særskilt for hvert fokusbarn. Jeres overvejelser kan fx handle om:

- Hvilke perspektiver har barnet givet udtryk for under indsamlingen af de forskellige mosaikbrikker – både kropsligt og talesprogligt?
- Hvad overrasker eller undrer jer?
- Hvilke perspektiver træder særligt frem, når I ser på tværs af alle mosaikbrikkerne – hvad har I samlet set lært om de enkelte fokusbørns perspektiver på fokusområdet?

Trin 2

Sammenlign fokusbørnenes børnemosaikker

Næste stop på analyseøen er at sammenligne indsigter fra fokusbørnenes børnemosaikker for at få et mangfoldigt indblik i, hvad der samlet set er på spil for børnene angående fokusområdet. I kan stille disse spørgsmål, når I ser på tværs af børnemosaikkerne:

- Hvilke ligheder er der mellem fokusbørnenes børnemosaikker? Hvad kan det være et udtryk for?
- Hvilke forskelle er der mellem fokusbørnenes børnemosaikker? Og skyldes forskellene forskellige måder at udtrykke sig på, eller er der noget forskelligt på spil for børnene?
- Hvad har børnemosaikkerne til sammen lært jer om fokusbørnenes perspektiver på fokusområdet?

Husk at give plads til forskellige analyser af børnenes perspektiver blandt jer som kollegaer. Brug fx uenighederne til at stille nye spørgsmål om betydningen af børnemosaikkerne.

Kategorier til analyse af børnemosaikker

I kan gøre brug af kategorierne *mennesker* (børn og voksne), *steder*, *ting*, *tidspunkter* og *aktiviteter*, når I analyserer både hvert enkelt fokusbarns børnemosaik, og når I sammenligner fokusbørnenes børnemosaikker. *Aktiviteter* dækker både over børns leg, rutinesituationer og vokseninitierede pædagogiske aktiviteter. Kategorierne giver jer mulighed for at tage et spadestik dybere end jeres første indskydelser og opdage nye sammenhænge. Hvis opdagelsesrejsen har haft fokus på, hvad der er sjovt at lege på legepladsen, kan refleksionerne fx handle om:

- Hvorfor giver børnene både udtryk for, at legehuset er et yndlingssted og et kedeligt sted på legepladsen? Hvordan hænger det sammen med, hvad der bliver leget, og hvem der leger i legehuset?
- Hvorfor bliver sandkassen ofte valgt som et godt sted at lege midt på dagen? Hvem er på legepladsen på det tidspunkt, og hvad foregår der ellers på legepladsen?
- Hvilken betydning har jeres placering og deltagelse i børnenes leg for, hvor børnene er på legepladsen, og hvad de leger?
- Hvad betyder de ting, der er tilgængelige på legepladsen for, hvad der er sjovt at lege?

Billeder fra børneperspektivsarbejdet

Rebet, der forsvandt og tog gode lege med sig

I en børnehave var flere fokusbørn interesserede i et bestemt sted på legepladsen, hvor der indtil for nylig havde været opsat et reb, som børnene kunne bruge til at hive sig op af en lille bakke. Børnene gav udtryk for, at de savnede rebet. Pædagogernes første tanke var derfor at opsætte et reb igen det samme sted. Men i analysefasen blev det tydeligt, at børnene også savnede de lege, de havde leget i nærheden af rebet - og at rebet i den forbindelse spillede en afgørende rolle for, at de kunne komme op af bakken og lege uforstyrret og usete bag bakken. Derfor fik de i børnehaven en opmærksomhed på at skabe flere uforstyrrede steder på legepladsen.

Trin 3

Afprøv og perspektivér jeres analyse i den større børnegruppe

Nu er det tid til at afprøve jeres analyser blandt børnene og udforske om det, der er betydningsfuldt for fokusbørnene, også gælder for den større børnegruppe, eller om de har andre og nye perspektiver at byde ind med. Formålet er at udvide og nuancere jeres analytiske indsigter, inden I foretager eventuelle forandringer til gavn for hele børnegruppen.

I griber det konkret an ved at dele, spejle og perspektivere fokusbørnenes børnemosaikker, i den større børnegruppe, hvor I laver en ny og fælles børnemosaik sammen med alle børnene. I kan indsamle fælles mosaikbrikker til børnegruppens børnemosaik på ligeså mange måder, som I kan sammen med fokusbørnene. Forskellen er, at I nu gør det med afsæt i de indsigter, I har fået gennem fokusbørnenes børnemosaikker. En **børneworkshop** er en oplagt metode til at afprøve og perspektivere fokusbørnenes perspektiver på fokusområdet i den større børnegruppe. Her er tre forskellige måder, I kan afholde workshops på:

Fortælleworkshop: I samler alle børnene på stuen (eller fra flere stuer) og beder de fokusbørn, der har lyst, om at fortælle eller vise de andre børn og voksne, hvordan de oplever fokusområdet. De kan fortælle ud fra deres tegninger eller fotografier, fx samlet i et fælles slideshow. I kan også stå for at fortælle, hvis børnene hellere vil have det. Invitér de andre børn til at supplere med det, som de er optagede af.

Observationsworkshop: I kan observere, om den større børnegruppe er optaget af de samme ting som fokusbørnene ved at lægge alle deres mosaikbrikker ud på gulvet – lige fra fotos af fokusbørnenes malerier, til modellervoksmodeller eller skatte fra skattekisten. Så ser I efter, hvor børnene bevæger sig hen, og hvad de er særligt optagede af. Hvad peger de på, og hvornår lyser øjnene op? De børn, som har et talesprog, kan I spørge ind til deres oplevelser af brikkerne.

Plakatworkshop: I kan også afholde en workshop ved at lave en fælles plakat – eller andre kreative projekter – hvor alle børnene lader sig inspirere af fokusbørnenes mosaikbrikker og sætter de brikker, som de synes er spændende, på plakaten. Det kan også her være fotos af fokusbørnenes tegninger, fotos af den rolleleg, I har leget sammen eller fotos fra barnets rundvisning. Den større børnegruppe kan desuden tilføje deres egne fotos eller tegne, hvad og hvor de synes, det er sjovt at lege, fx på de mange fælles ture til mosen. Eller måske er det et helt andet sted, de synes, det er sjovt at tage på tur til. Spørg også her ind til de andre børns oplevelser.

Husk, at når fokusbørnenes mosaikbrikker bliver brugt i den større børnegruppe, er det vigtigt, at hvert fokusbarn er indforstået med det. Tilbyd evt. fokusbørnene et ekstra print eller en kopi af deres materialer.

Billeder fra børneperspektivsarbejdet

Kravler de andre børn også væk fra sandkassen?

En vuggestuepædagog arbejdede med tre fokusbørn, der hørte til de yngste børn på stuen. Pædagogen blev opmærksom på, at de tre børn altid blev placeret i sandkassen ude på legepladsen, og at de prøvede at kravle væk, men for det meste hurtigt blev hentet tilbage af en voksen. Hun satte sig for at undersøge, om det samme gjorde sig gældende for de andre af de yngste børn på stuen – og det viste sig, at det gjorde det. Pædagogen blev nysgerrig på, hvad der fik børnene til at kravle væk, og hun undersøgte, hvor de tre fokusbørn kravlede hen, når de fik lov til det. På den måde prøvede hun at nærme sig en forståelse af, hvad de var optagede af – fx småsten under gyngerne og legehuset langt væk – men først og fremmest var de optagede af bare at kravle ud og opdage verden.

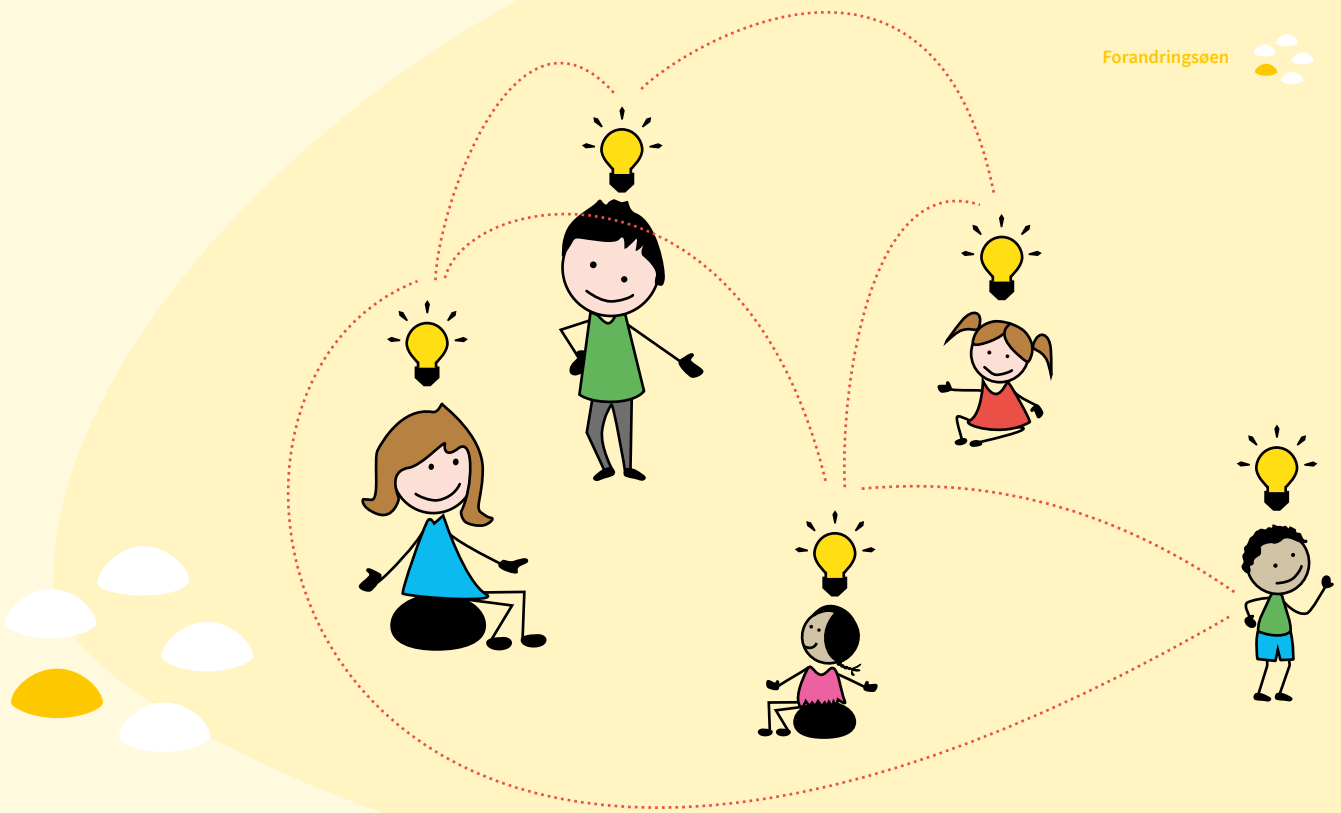
Søg efter et mangfoldigt indblik i fokusområdet frem for en endegyldig sandhed

Børneperspektiver er altid i flertal – både fordi forskellige børn forstår hverdagen forskelligt, men også fordi de samme børn kan forstå hverdagen forskelligt fx afhængig af, hvem de er sammen med, eller hvor friske de er. Det betyder, at der ikke findes en endegyldig sandhed om, hvordan børnene oplever hverdagen i dagtilbuddet, men børnemosaikkerne kan give jer et mangfoldigt indblik i det, der både her og nu og over tid er på spil for børnene set i relation til de sammenhænge, de indgår i.

Spørgsmål, I kan reflektere over, når I analyserer børnemosaikker

- Hvilke sammenhænge har I fået øje på angående fokusbørnenes oplevelser af mennesker, steder, ting, tidspunkter og aktiviteter?
- Hvad ligger der bag eventuelt forskellige tolkninger af børnenes perspektiver i jeres personalegruppe?
- Hvordan kan I sikre jer, at jeres fortolkninger og analyser er genkendelige for børnene?
- Hvilke nye indsigter har I fået ved at afprøve og perspektivere fokusbørnenes perspektiver i den større børnegruppe?

Forandringsøen

Sådan forandrer I praksis med afsæt i børnenes perspektiver

Så er I nået til forandringsøen! På baggrund af jeres nye indsigter i børnenes oplevelser af hverdagen i dagtilbuddet har I formentlig fået øje på ting, der kan gøres mere meningsfuldt set fra børnenes perspektiver. På forandringsøen beslutter I sammen med børnene, hvad der med fordel kan gøres anderledes og hvordan.

Prøv forandringstiltag af sammen med børnene

Selve forandringprocessen handler om sammen med børnene at afprøve tiltag baseret på jeres nye indsigter i børnenes oplevelser af fokusområdet. Ved at inddrage børnene viser I dem, at deres deltagelse i opdagelsesrejsen har haft betydning, og deres perspektiver er blevet taget alvorligt. Begynd

med at fortælle børnene om de indsigter, I mener skal føre til forandringer, og hvilke tiltag I vil sætte i gang. Det kan fx handle om, at I har fået øje på, at børnene gerne vil hjælpe mere til ved måltidet, og I derfor vil invitere dem til at være med til at hente mad i køkkenet samt dække og tage af bordet. Hvad siger børnene til det? Med de mindste børn kan det være oplagt at gå direkte til at prøve tiltagene af og så undersøge deres respons. Brug gerne forskellige indsamlingsmetoder til at få indblik i børnenes perspektiver på de forskellige tiltag. Er børnene optagede af at bruge de indkøbte mælkekander til måltidet som led i mere selvhjulpenhed, eller er det noget helt andet, der skal til? Det handler om, at I prøver jer frem, forholder jer åbent og nysgerrigt og justerer på baggrund af det, børnene udtrykker.

Hvem får gavn af forandringen?

Når I gennemfører forskellige forandringer, er det vigtigt at overveje, om de forandringer, I har sat i gang, kommer alle børn til gode – eller om I blot varetager fokusbørnenes interesser på bekostning af den større børnegruppens tarv. Løsningen på, at to gode venner er blevet skilt ad, fordi den ene er rykket fra vuggestuen og op i børnehaven, er måske ikke, at vuggestue og børnehave fremover altid er på legepladsen samtidigt. Det kan nemlig betyde, at vuggestuebørnene ikke kan bevæge sig rundt lige så frit, som hvis de er på legepladsen alene, fordi de store børnehavebørn suser rundt. I stedet kan det være et bedre forandringstiltag, at de to drenge kan besøge hinanden på stuerne og deltage i leg og aktiviteter sammen.

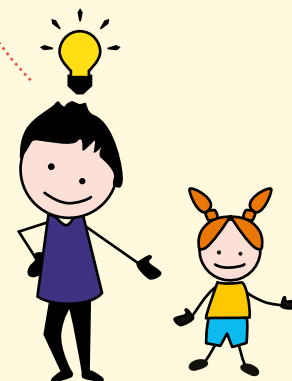
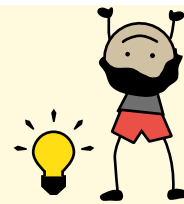
Spørgsmål, I kan reflektere over, når I vil forandre dagtilbuddet på baggrund af børnenes perspektiver

- Hvad giver indsigterne i børnenes oplevelser jer lyst til at ændre i dagtilbuddet? Hvad mener børnene om det?
- Hvordan kan I tilpasse eventuelle tiltag, så de enten kommer alle eller nogle børn til gode, uden at det går ud over andre børn?
- Hvem har ansvaret for at gennemføre forandringstiltagene, og hvordan kan I inkludere børnene i at gennemføre dem?
- Hvordan vil I følge op på, om tiltagene fører til den ønskede forandring?

Billeder fra børneperspektivsarbejdet

Børnenes perspektiver førte til forandring

En pædagog observerede, at de yngste vuggestuebørn altid blev placeret i sandkassen ude på legepladsen, og at børnene tit forsøgte at kravle væk, men at de ofte blev hentet tilbage i sandkassen af de voksne (læs mere under analyseøen). Det pædagogiske personale besluttede derfor, at de fremover ville tage på flere ture ud af huset med vuggestuebørnene. Deres plan var at komme steder hen, hvor de yngste børn kunne få lov til at kravle ud og gå på opdagelse i omgivelserne, mens børnehavebørn ikke tonsede rundt på løbetykler omkring dem. De begyndte også at tage de yngste børn hen til mere rolige steder på legepladsen. Vuggestuebørnene reagerede positivt på de nye tiltag og kravlede nu ud på opdagelse.

Erfaringsopsamlingsøen

Sådan gør I det igen og endnu bedre

I er nu nået til sidste destination på opdagelsesrejsen – erfaringsopsamlingsøen! Her er det tid til at reflektere over, hvad I har lært om at arbejde med børneperspektiver. Er der noget, I vil gribe anderledes an en anden gang, og er der er noget nyt, I og børnene er blevet nysgerrige på at undersøge? Det er ikke kun relevant at besøge øen ved afslutningen af opdagelsesrejsen. I kan få mere ud af rejsen, når I erfaringsudveksler undervejs, men det er først til sidst, I kan se på rejsen med et samlet overblik over de mange forskellige erfaringer, I og børnene har gjort jer.

Se tilbage: Hvordan har rejsen været?

Når I kaster et tilbageskuende blik på opdagelsesrejsen, er der mange forskellige elementer, I kan fokusere på. Sammen med børnene kan I tage afsæt i nogle af de mosaikbrikker, de har lavet – fx tegninger eller fotobøger – og tale om, hvordan det har været at være med. Sammen med jeres kollegaer kan I fokusere på jeres erfaringer med at motivere børnene til at deltage eller valget af fokusområde – var børnene optagede af det samme, som I var? I kan også fokusere på planlægningen

af rejsen og sparring med hinanden undervejs – hvordan fik I indsamlings- og analyseprocessen til at passe ind i jeres hverdag og rutiner? Det handler om at bruge erfaringerne til at gøre den næste rejse mere vellykket.

Se frem: Hvilke nye spørgsmål har rejsen ført med sig?

Nu, da I er blevet klogere på børnenes oplevelser, har jeres nye indsigter sikkert medført en masse tanker og spørgsmål. Sammen med børnene kan I overveje, om der er noget nyt, I er blevet nysgerrige på at undersøge. Måske har de nye indsigter ændret jeres opfattelse af andre forhold i dagtilbuddet, som I ikke havde regnet med? Måske har I fundet ud af, at legehuset har stor betydning for fokusbørnene, fordi det tilbyder en mulighed for uforstyrret leg. Kan den indsigt være relevant i andre dele af dagtilbuddet? Er stuen fx indrettet, så den sikrer børnene muligheder for at lege uforstyrret? Eller er det noget helt andet ved stuens indretning, der er betydningsfuldt for børnene?

Billeder fra børneperspektivsarbejdet

En samlet opdagelsesrejse i børns oplevelser af måltidet

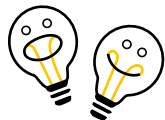
Fokus: En pædagog var nysgerrig på vuggestuebørnernes oplevelser af måltidet: Hvad var vigtigt for børnene, og hvad var de optagede i forbindelse med måltidet? Der var bl.a. en toårig pige, der ikke ville spise frokost. Pædagogen valgte hende som sit første fokusbarn.

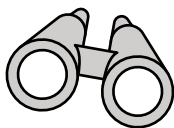
Indsamling: Pædagogen inviterede pigen til at tage billeder af frokosten, og hun fotograferede bl.a. en kande, en kniv og en tallerken. Pædagogen igangsatte også en rolleleg med pigen og nogle andre børn om at spise et måltid, hvor pigen var optaget af at lægge bestik og stille tallerkener, gryder og kopper på bordet. Senere interviewedes pigens mor, der fortalte, at hendes datter var rigtig glad for at deltage i forberedelserne af måltidet derhjemme. Pædagogen observerede også pigen under måltidet og blev opmærksom på, at hun konsekvent afviste maden, når personalet forsøgte at made hende, men at der i ny og næ røg lidt indenbords, hvis hun selv fik lov til at putte maden i munden.

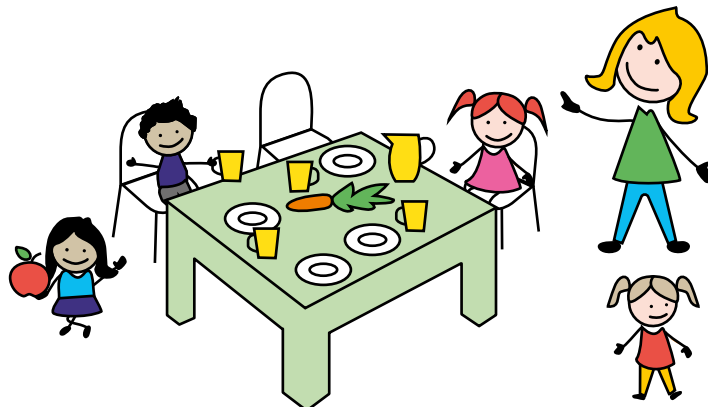
Analyse: Pædagogen fik indsigt i, at pigen gerne ville være mere aktiv og deltage i frokostaktiviteterne. Hun inviterede så den større børnegruppe til at udtrykke sig om måltidssituationen, bl.a. ved at tage billeder. Det viste sig, at de andre børn havde det på samme måde som fokusbarnet. Og at være aktive – eller selvhjulpne – var egentlig også noget, som man tidligere havde haft stor fokus på i institutionen, men det var gledet lidt ud i en travl hverdag.

Forandring: De nye indsigter medførte, at det pædagogiske personale fx indkøbte en masse kander, så børnene selv kunne hælde vand op, og børnene skiftedes nu også til at hente maden og dække bordet. De fik lov til at være aktivt deltagende og selvhjulpne.

Erfaringsopsamling: Forløbet fik det pædagogiske personale til sammen med børnene at kigge på selvhjulpnehed i andre situationer – fx i garderoben, når børnene blev skiftet og i forbindelse med luren, hvor der blev fokuseret på alt det, som børnene viste, at de gerne ville gøre selv.

Etiske overvejelser når rejsen er slut

Undervejs i processen er I sikkert stødt på en masse etiske dilemmaer. Det udfordrende ved etik er, at I ikke altid kan tage højde for, hvordan I skal håndtere den pågældende situation på forhånd. Men I kan øve jer i at håndtere uventede etiske dilemmaer forsvarligt ved at forholde jer til og tale sammen om de etiske dilemmaer, I støder på. Måske kan I finde det hjælpsomt at udarbejde jeres egne etiske retningslinjer til at guide jer.

Etik handler også om, hvad der skal ske med de mosaikbrikker – dvs. materialer – børnene producerer undervejs i børneperspektivarbejdet i form af fx en fotobog eller tegninger. Må barnet fx gerne få materialerne med hjem, eller må de få lov til at blive hængende på køleskabet i dagplejen, være klistret på gulvet i vuggestuen eller hængt op på væggen i børnehaven, selvom I måske skal i gang med at arbejde med et nyt fokusområde?

Læs mere i EVA's materialer om pædagogisk arbejde med børneperspektiver

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) (2015a). Børns perspektiver skaber pædagogisk udvikling. *Bakspejlet*. 16-17.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) (2015b). Tag på rejse i børns perspektiver med mosaiktilgangen. *Bakspejlet*. 18-19.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) (2017). *Forældre-samarbejde om børneperspektiver i læringsmiljøet*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) (2018). *Børneperspektiver. EVA TEMA*, (11). København: Danmarks Evalueringsinstitut.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) (2020). *Evalueringskultur med børneperspektiver. Børnehøjde – en faglig podcast om pædagogik og læreplan*.

Schwartz, P., & Clark, A. (2017). Småbørns perspektiver – En tilgængelig, gyldig og nødvendig feedback for udvikling af praksis i dagtilbud. *Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift*, 54 (2).

Schwartz, P., Detlefsen, L., & Clark, A. (2015). *Professionals Seeking Children's Perspectives* (2014-2015). Copenhagen: Danish Evaluation Institute and The Open University.

Schwartz, P., & Detlefsen, L. (2016). Pædagogisk arbejde med børneperspektiver. *Tidsskriftet 0-14*, 26 (1), 24-27.

I finder alle materialer på www.eva.dk.

Billeder fra børneperspektivarbejdet

Barnets mosaikbrikker fik en ny god plads

En toårig vuggestuedreng havde undervejs i indsamlingen af hans perspektiver klistret sine fotos fast på gulvet inde på stuen i en cirkel, som han kunne sidde inde i og derfra kigge rundt på alle sine fotos. Da hans pædagog ville fjerne fotocirklen, fordi de i institutionen skulle i gang med at arbejde med et nyt fokus, spurgte han hende: "Er jeg nu ikke vigtig mere?" Det fik det til at gibbe i pædagogen. Hun sparrede med sine kollegaer, og hun og drengen fandt frem til en rigtig god løsning: Han klistrede sine fotos fast på gulvet ved sin faste soveplads. Det fik ham til at udbryde: "Nu er det helt perfekt!"

Spørgsmål, I kan reflektere over, efter rejsen er slut, og før en ny begynder

- Hvordan har det været at være med på rejsen set fra børnenes perspektiver? Er der forskel på børnenes oplevelser af rejsen og jeres egne oplevelser?
- Hvilke konsekvenser har opdagelsesrejsen haft for fokusbørnene, børnegruppen og dagtilbuddet?
- Hvad er I blevet nysgerrige på at undersøge yderligere om børnenes oplevelser i dagtilbuddet?
- Hvad har opdagelsesrejsen lært jer om arbejdet med børneperspektiver og tilgangen Børnemosaikker?

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

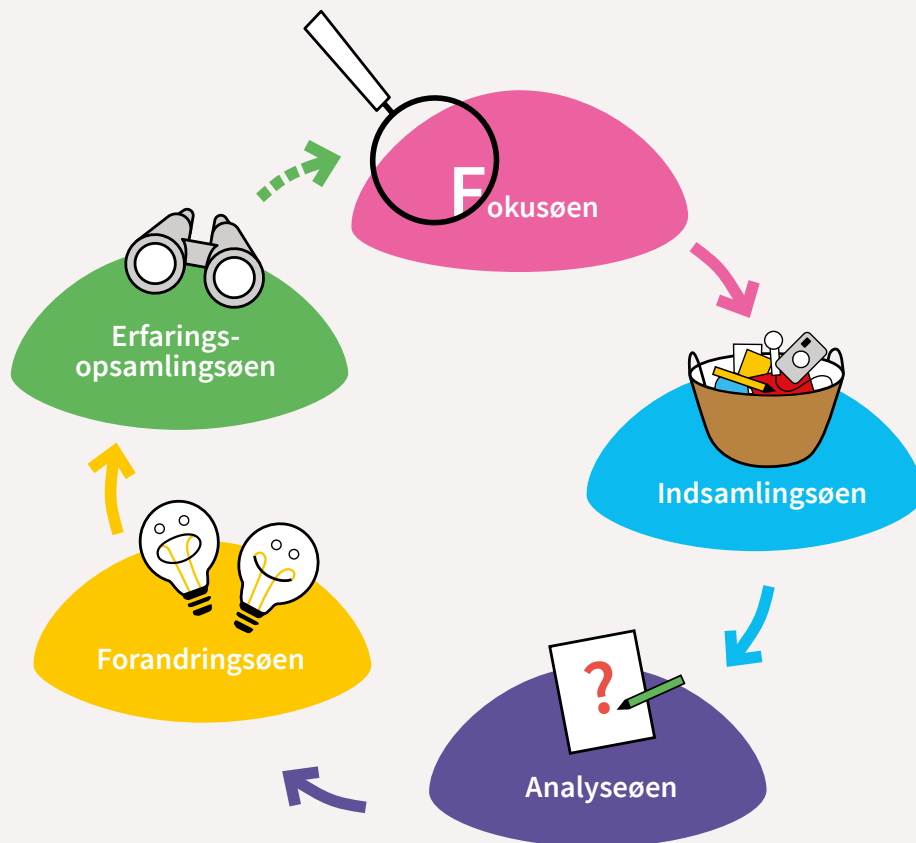

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk

Børnemosaiktilgangen - en ø-for-ø-guide

Første ø Fokusøen

Sådan gør I:

1. Vælg et fokusområde (fx sted, aktivitet, situation eller samspil).
2. Vælg og inviter en række fokusbørn til at deltage – gerne børn, der deltager på forskellige måder i hverdagen.
3. Skriv ned og forhold jer bevidst til, hvordan I forventer, de forskellige børn oplever det valgte fokusområde for derved nemmere at kunne lægge disse forventninger til side i det videre arbejde.

Vær opmærksom på:

- At være konkrete, når I inviterer børnene til at deltage – fx ved at spørge, om de har lyst til at vise jer, hvor de godt kan lide at lege i dagtilbuddet.
- At børnene skal have mulighed for at takke nej. Hav øje for, at det ulige magtforhold mellem jer og barnet kan give barnet en følelse af, at det forventes at takke ja.

Anden ø Indsamlingsøen

Sådan gør I:

1. Vælg indsamlingsmetoder alt efter, hvordan børnene er mest motiverede for at udtrykke sig. Tilpas og udskift metoderne undervejs afhængigt af børnenes interesse og engagement.
1. Observer, spørg ind og skriv noter til, hvordan børnene oplever fokusområdet undervejs i indsamlingen.
1. Saml børnenes indsamlede mosaikbrikker, fx i en mappe eller på en planche. Brikkerne kan være observationsnoter, kopier af tegninger, fotos af skattekistens indhold mm.

Vær opmærksom på:

1. At vælge metoder, hvor barnet er aktivt deltagende.
1. At holde fokus på børnenes oplevelser og perspektiver frem for deres evner, kunnen og læring.

Tredje ø Analyseøen

Sådan gør I:

1. Saml de enkelte fokusbørns børnemosaikker og reflekter over, hvilke perspektiver de forskellige mosaikbrikker afspejler, og hvilke indsigter brikkerne samlet set giver.
2. Se på forskelle og ligheder mellem fokusbørnenes børnemosaikker og overvej, hvad fokusbørnenes børnemosaikker tilsammen har lært jer om fokusområdet.
3. Afprøv og perspektiver jeres analyser i den større børnegruppe ved at indsamle en ny, fælles børnemosaik med afsæt i de indsigter, I har fået gennem fokusbørnenes børnemosaikker.

Vær opmærksom på:

- At forholde jer til, hvordan jeres indsigter svarer til de forventninger, I havde, inden I gik i gang med at undersøge det valgte fokusområde.
- At formålet ikke er at finde en endegyldig sandhed. Børnenes perspektiver kan være forskellige børnene imellem og afhænger af omstændighederne omkring indsamlingen.

Hav fokus på sammenhænge mellem mennesker, steder, ting, tidspunkter og aktiviteter

Kategorierne kan inspirere til, hvad I kan fokusere på i jeres spørgsmål og observationer, når I indsamler mosaikbrikker sammen med børnene, og de kan inspirere til refleksion, når I efterfølgende samler og analyserer børnemosaikkerne. Det kan give en dybere indsigt i, hvad der er på spil for børnene.

Fjerde ø Forandringsøen

Sådan gør I:

1. Indkreds én eller flere ting, der på baggrund af jeres nye indsigter med fordel kan laves om.
2. Inddrag børnene i beslutningen om, hvad der skal gøres anderledes og hvordan, så de føler ejerskab.
3. Afprøv nye tiltag og brug gerne forskellige indsamlingsmetoder til at få indblik i børnenes perspektiver på forandringerne, som I kan bruge til at justere ud fra.

Vær opmærksom på:

- At overveje, hvem der får gavn af forandringen – kommer den alle børn til gode, eller varetager den udelukkende fokusbørnenes interesser?
- At fortælle og vise børnene, at I handler på deres perspektiver, så de ved, at det, som de har delt med jer, er blevet taget alvorligt.

Femte ø Erfaringsopsamlingsøen

Sådan gør I:

1. Undersøg og tal med børnene om, hvordan rejsen har været for dem. Tag udgangspunkt i nogle af de materialer, de har produceret – fx tegninger eller fotos.
2. Tal med jeres kollegaer om, hvilke erfaringer I har gjort jer i løbet af opdagelsesrejsen, og hav fokus på, hvad der gik godt, og hvad der kan gøres bedre næste gang – I kan fx tale om brug af indsamlingsmetoder.
3. Reflekter sammen over, hvilke nye spørgsmål arbejdet med børnenes perspektiver har ført med sig, og hvad I næste gang vil gå på opdagelse i.

Vær opmærksom på:

- At overveje, om og hvordan børnene har følt sig set, hørt og forstået undervejs på jeres fælles opdagelsesrejse.
- At forholde jer til, hvad der skal ske med børnenes materialer, når I har afsluttet opdagelsesrejsen. Inddrag børnene i beslutningen.